

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА
ФАКУЛЬТЕТ МИСТЕЦТВ
ІМЕНІ АНАТОЛІЯ АВДІЄВСЬКОГО
АСОЦІАЦІЯ ДІЯЧІВ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ**

*III Міжнародні науково-практичні читання
пам'яті академіка Анатолія Авдієвського
6 – 7 березня 2019 року*

Київ -2019

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА
ФАКУЛЬТЕТ МИСТЕЦТВ
ІМЕНІ АНАТОЛІЯ АВДІЄВСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНА ВСЕУКРАЇНСЬКА МУЗИЧНА СПІЛКА
АСОЦІАЦІЯ ДІЯЧІВ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ**

СУЧАСНА МИСТЕЦЬКА ОСВІТА

ВИПУСК III

МАТЕРІАЛИ

**III Міжнародних науково-практичних читань
пам'яті академіка Анатолія Авдієвського**

***НПУ імені М.П. Драгоманова
КИЇВ – 2019***

УДК 371.134:78

Сучасна мистецька освіта: матеріали III Міжнародних науково-практичних читань пам'яті академіка Анатолія Авдієвського. Випуск III /Укл.: доктор пед. наук, проф. А.В. Козир. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2019. – 374 с.

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету мистецтв Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 10 від 22 червня 2019р.).

С.І. Миколінська
*кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри теорії та методики
музичної освіти, хорового співу і диригування
факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського
НПУ імені М.П. Драгоманова*

ПРОБЛЕМА УВАГИ ТА САМОКОНТРОЛЮ ПІДЛІТКІВ НА ЗАНЯТТЯХ СОЛЬНОГО СПІВУ У ШКОЛАХ МИСТЕЦТВ

Невід’ємною складовою процесу формування якостей підростаючої особистості є музичне навчання і виховання. Залучення учнів до світу музики є одним з шляхів розвитку їх духовної культури, художнього смаку, розуміння прекрасного. Серед видів музичного виконавства особливе місце належить сольному співу, який серед учнів шкільного віку є популярним напрямком у їх позашкільному навчанні.

Спів – це складний психофізіологічний процес, у процесі якого виробляються вокальні навички. Процес набуття вокально-виконавських навичок є доволі тривалим та складним. У набутті вокальних умінь і навичок необхідними є розвиток голосового апарату учнів, їх художньо-вокального смаку, виконавської майстерності, творчого потенціалу (Л. Алексєєва, Ю. Барсов, Л. Дмитрієв, Є. Гусєва, А. Менабені, Д. Люш, В. Морозов, Б.Покровський та ін.). Мистецтво співу можна вважати довершеним, коли зазначені складові будуть знаходитись в органічній взаємодії.

Згідно з науковими висновками фізіологів (Н. Дубровинська, Р. Наатанен, Г. Уолтер, Є. Хомська та ін.), психологів (Ю. Дормашев, Ю. Гіппенрейтер, М. Фалікман, Н. Чуприковата та ін.) необхідною умовою успішного виконання будь-якої діяльності людини є увага. Процеси уваги спрямовують психічну діяльність людини у певний момент на об’єкти або явища, які мають для людини певне значення при одночасному абстрагуванні від інших. Навчити учнів спрямовувати свою увагу на процес та результат

звучання власного голосу, контролювати чистоту інтонації, вокальну позицію, дихання, міру вираження емоцій та почуттів тощо є важливим у навчанні сольного співу.

Згідно з дослідженнями багатьох науковців увага, на відміну від інших психічних процесів, не має власного продукту. Вона не існує ізольовано, а завжди пов'язана з іншою діяльністю як її сторона чи характеристика (П. Гальперін, М. Добринін, С. Рубінштейн, Н.Чуприкова та ін.), є невід'ємною від інших психічних процесів і станів (І. Страхів). Увага не дає окремого продукту, а тільки покращує процес і результат тієї діяльності, до якої вона приєднується (П. Гальперін, С. Кабільницька). Її змістом є зміст тієї психічної діяльності, в яку вона включена.

Особливості підліткового віку (період від 11 – 12 до 14 – 15 років) полягають у розвитку довільності всіх психічних процесів. Для уваги підлітка є характерним формування вищих довільних її форм, вироблення уміння свідомо спрямовувати увагу на певні об'єкти, тривалий час на них зосереджуватись, розподіляти та переключати увагу на нові завдання, переборювати відволікання.

На заняттях сольного співу важливо спонукати учнів довільно зосереджувати увагу на об'єктах – звуці, зовнішніх рухах, які беруть участь у співі, рухових відчуттях. Багато педагогів з постановки голосу (Ф. Анікєєв і З. Анікєєва, Л. Дмитрієв, М. Донець-Тессейр, В. Ємельянов, Ю. Ковнер, А. Менабені та ін.) вважають, що під час розвитку вокальних навичок основна увага приділяється саме формуванню свідомого голосоутворення. Уміння уважно спостерігати за виконанням викладача, видатних співаків, однолітків дозволяє накопичувати цінний досвід, який ґрунтується на досягненнях та помилках інших. Поєднуючись з мисленням, таке спрямування уваги завжди є довільним та контрольованим процесом, що зумовлюється певним завданням свідомості. Спостережливий учень аналізує аудіально та візуально, порівнює з наявним досвідом, і на основі цього робить певні висновки.

Співак одночасно є музикантом і контролером вокальної техніки, автором власної художньої концепції та її виразником, інструментом та виконавцем. Набуття учнями спеціальних співацьких умінь і навичок не може здійснюватися без участі самоконтролю та самооцінювання. Контролюючі дії є обов'язковим компонентом будь-якої спрямованої діяльності, з допомогою яких особистість зіставляє процес і результат своєї діяльності з її цілями та вимогами до неї.

У педагогіці самоконтроль розглядається як вияв самостійності, особлива контролююча діяльність індивіда (Т.І. Гавакова); акт пізнавальних дій, ознака критичного мислення (Г.П. Лялька, П.М. Ерднієв); елемент самостійної роботи (М.А.Гончарова, Л.В.Жарова, П.І.Підкасистий); компонент навчальної діяльності (А.Линда, С.Г.Манвелов, Т.П.Собірова, Ю.О.Овакимян); один з прийомів самовиховання (А.І. Кочетов, Л.І.Рувінський, М.Г.Тайчінов). Заключною частиною самоконтролю і показником його сформованості є самооцінка.

Самоконтроль підлітків у співі є здатність до регулювання процесу вокального виконання, що виявляється у попередженні або виправленні інтонаційних огріхів, некоректних технічних та художніх прийомів співу до заданого зразка, поставлених цілей. Самоконтроль спрямовує школяра на усвідомлене керування процесом і результатом виконання вокальних творів з метою досягнення максимальної якості та художньо-образної довершеності звучання. Відомі педагоги (Л. Дмитрієв, В. Морозов, М. Донець-Тессейр та ін.) вважають, що головним «контролером» під час співу є слух і саме від нього залежить якість голосу.

Об'єктами самоконтролю під час співу можуть виступати співоча постава, дихання, звукоутворення, чіткість дикції, артикуляція, інтонація, тембр звуку, емоційність та художня образність виконання, доцільне застосування тілесних рухів школярів у процесі виконання творів, тобто процес і результат співу.

Для учнів підліткового віку самоконтроль на заняттях сольного співу є складне явище. Їм важко почути і проконтролювати всі складові процесу співу, тому сфера самоконтролю може бути обмеженою. У зв'язку з цим викладачу важливо виокремлювати для кожного учня ті компоненти, які він може сам здатний охопити увагою та проконтролювати.

Уміння самоконтролю формується через повторення, характеризується високим ступенем засвоєння, відсутністю поелементного регулювання. У процесі становлення вона проходить етапи переходу від похідних автоматизованих дій, які формуються неосмислено, у вторинні автоматизовані. При цьому відбувається попереднє осмислення компонентів дії, які контролюються осмислено, можуть перебудовуватися та удосконалюватися.

Отже, застосування самоконтролю спрямовує школярів на усвідомлене керування процесом і результатом виконання вокальних творів з метою досягнення максимальної якості та художньо-образної довершеності звучання. Вироблення уміння доволіно зосереджувати увагу є однією з найважливіших передумов досягнення підлітками результативності під час занять сольного співу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Деркач Л.М., Резанко В.М. Психологія самоконтролю в процесі засвоєння знань студентами. Чернівці: Митець, 1999. 80 с.
2. Дормашев Ю.Б., Романов В.Я. Психологія внимания: [учеб.]. М.: Флинта, 2002. 376 с.
3. Миколінська С.І. Спонування молодших школярів до слухового контролю та самоконтролю у виконавській діяльності як засіб формування їх слухової уваги. Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 16. Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практики. Вип. 25 (35). К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2015. С. 166 – 169.
4. Сенюрин А.А. Формирование способности к самоконтролю у младших школьников как условие эффективного обучения пению: автореф. дис. на соискание учён. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.02 М., 1988. 16 с.
5. Фарбер Д.А., Корниенко И.А., Сонькин В.Д. Физиология школьника. М.: Педагогика, 1990. 64 с.